

20 ОЖИТОБАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ НАРОДНОГ ФРОНТА БЕОГРАДА

БРОЈ 240

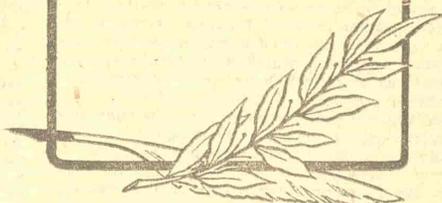
ГОДИНА VI

БЕОГРАД, 24 ЈУН 1949

РЕКТОРА ДРАГ. ЈОВАНОВИЋА 1/IV ТЕЛ. БР. 20-443

ЦЕНА БРОЈУ 2 ДИНАРА

ВЛАДИМИР НАЗОР песник и борац

Умро је Владимир Назор, pjesник борбе и слободе, борац Народноослободилачке војске, државник и борац за социјализам, који и у последњој својој pjesми „Облаци“ до последњег даха стоји поносито, као и сви људи Титове епохе у нашој земљи, који као „нови бабашинци поносних народа, што су цвали и нестали“, стоје свијетла и чиста образа пред лицем напредног човечанства, упркос империјалистичким грабљивцима, упркос ревизионистима, контрареволуционерима и шпифицима империјализма у радничком покрету.

Животни пут Владимира Назора је велики и плодносан. Његова поезија је пуна животне радости, химна природи, човјску и слободи. Он је дао хрватском и југословенским народима читавог себе, своје мисли, срце и душу. У условима робовања хрватског народа под аустро-мађарском владавином, он је многобројним дјелима пјева о радости, о животности, пољета и живљавости свога народа, пјева о сунцу, о свијетлости, о будућности; он кријени народ да не клоне, да истраје у борби за свој опстанак. Пјевајући о борбама из прошлости наших народа и Словена, он уноси у њихова срца одлучност да издрже у борби за своје ослобођење. Његова дјела „Славенске легенде“, „Медвед брундо“, „Хрватски краљеви“, „Вели Јоже“, „Наштир Лода“, „Шарко“ и друга говоре о путу Владимира Назора, путу којим је он ишао од својих младих дана. Његове алегорије у којима на диван поетски начин оцјења природу, Назор пророкије говори о будућности свога народа, пука, који живи и бори се за опстанак, док силници нестaju са лица земље. Назор има много pjesама о природи у којима танано и топло оцјења збињања у њој. Ономагонијеви шуми снага у његовим стиховима пуна животне радости и ведрине. Позната је Назорова химна природи у pjesми „Цврчак“ у којој „цврчи цврчак на чвору прне сирче“ и стави природу и сунце у слободи којој нема краја и коју никакви силници не могу укротити. Слична pjesма, и њо љепоти једна међу најљепшим, је „Ноктурно“ у којој су се сплели сви акорди природе и узнос своју славу и хвалу слободи. Кроз pjesму о природи Назор је пјевао и о човјку, о народу, пуку који се бори за достојно мјесто у природи и у животу.

Туђинцима освајачима и силницима који су поробили нашу земљу он довикuje: „А! што је наше, нека наше остане!“
Такав је Назор био и тако гледао на своју домовину и на свој народ који се борио за слободу и независност, а људи као што је Назор, борци, показивали су народу пут слободе, осветљавали га сјајем својих дјела. Шикарама и шипразима, као персоналификацији народа, он довикuje: „Ви посљедња нам надо“.

И у условима буржоаске реакционарне Југославије, када је официјелна културна политика владајућих режима служила само владајућој класи, Назор је, као народни pjesник у својим дјелима, кроз алегорије, пјевао о народном животу, о његовим сторијељенима, с вјером у његову снагу, с вјером у његову бољу будућност; он је пјевао о својој Далмацији и оточима, о Истри и њеној борби и славно јуначку прошлост наших народа и борбе које су водили против туђинаца; он је пјевао о љепотама наше земље, о њеним богатствима, која су односили туђинци и издајници.

Назор, какав је био у току читавог свог живота, борац за слободу свога народа, остао је досједан до краја, не само у књижевном стварању, него и у свом личном учешћу у борби народа за слободу и бољу будућност. У најсудбоносним данима историје наших народа, у Народноослободилачком рату, он је са својим народом. 1942 године он стоја у редове борача, у дубокој старости. У свом говору, одржаном на академији, приређеној у његову част, у Бихаћу он проглашава: „...Нема више бијесних и лудих мисли, ни бојажљивих,

мудријашких Старих. Проглашујемо да смо сви млади, јер наш народ почиње тек сада да смјелним духом дине, да гради из темеља своју праву мужевност“. И збоља стари Назор је издржао тежкоће рата по брдицама и гудурама, не само стојички, него као борац, пољето, увијек насмијан, увијек духовит, какав је био у току читавог свог живота.

Од првог сусрета с другом Титом pjesник борац је схватио величину нашег воје и то је изразио на крају свога говора у Бихаћу „Друже Тито води нас к побједи“. Пjesник је, о Титу написао доста у току рата и послје рата у прози и у стиховима; можда више, него нико. Колико је схватио и оцијенио улогу и значај друга Тита показује његова pjesма „Наш воја“:

„Од гвозђа је, али, у том гвозђу куца топло срце. — С руке, кад је увис диже, до облака тамних прамена свијетла сикже; када хода, лед му под ногама пуча. И тако нас води. — Ми не знамо да је син садашњих дала, лик из дрвине приче; ми крочиш за њим увек чвршће и даље. И у нама вјера још снажније виче.“

Стари Назор је схватио, оцијенио и оцјењао величину наше борбе, њену улогу, њен интернационални значај. Он пјева о нашим борцима који туку непријатеља и помажу Црвеној армији и Совјетском Савезу. Он пјева о нашим учесницима у шпанском грађанском рату, који су пролијевали крв за слободу шпанског народа. Он пјева о нашим командантима, које су васпитали наша Партија и друг Тито:

„Коча? — знам га... блиставих очију за стол Титов сједа, ко витез-Паладин пун Жара и Вјере; а кад у рат води своје Пролетере, читава га Босна, дивећ му се, гледа.“
И даље:
„Пеко? — знам и њега. То је онај, који у свакоме делу град освојен носи.“

Назор је прошао, у најтежим и најсудбоносним данима кроз најсуровије услове Четврте и Пете офанзиве, увијек ведар, увијек ујерен у побједу, увијек спреман да и посљедњи осјећај да своје народу, његовој борби и побједи, ујерен да ће наша Партија с Титом на челу умјети и моћи побједити непријатеља, ма колико он био од нас јачи бројно и материјално. Та вјера огледа се у свим његовим дјелима ранијим и из Народноослободилачког рата. Његове „Легенде о Титу“ су најљепши прилог, најистинитија документација о величини борбе наших народа, који су оличени и овјекочени у Титу.

Своји Владимира Назора, његове тежње за слободом испунили су се. Дошла је слобода, с много крви, патња и жртава, али је дошла и расцвјетала се по земљи, у душама наших људи, омладине, дјете. Назор је доживио ту слободу за којом је чекао, за коју се борио цијелог свог племенитог, и у пуном смислу, садржајног живо-

та. Братство и јединство, о коме је сањао и коме је посветио много свога труда, остварено је у заједничкој борби народа Југославије, које су вјекovima заваљали и подваљали непријатељи, туђинци и домаћи одроди, феудалци, буржоасија и монархија. Он пјева духу наших народа који.

„Расприк магне и тмуше, обзорејте нам очисти“ који „оплоди што не роди“ и који „нас води стазама будућности.“

Дубоко повезан с народом, као неколико дана прије неја преминули pjesник и борац Отон Јуванчић, коме је посветио једну од својих, можда, посљедњих pjesама, pjesник — борац и државник Владимир Назор доказао је, као и у току читавог живота да је увијек тамо, где је правда и истина. У својој pjesми „Усамљени дуб“ он пјева о нашој снази, о нашој борби за истину, коју никада нијесмо изневјерили. У последњим данима свога живота он, као грант чврсто, стоји уз свој народ, ујерен у његову праведну ствар. Он је осјетио да нас они, којима је наша борба била десна рука, није смо били снажно и несамовито крило, данас, не само напуштају, него нам праве сметње у раду, у изградњи бољег живота, о којим су сањали наши народи, борили се, а заједно с њима и он, pjesник и борац.

Назор, као и сви наши трудбеници, чврсто вјерује у побједу праведне ствари, у побједу истине коју виде пролетери и сви трудбеници свијета, који су се борили и који се боре за своју слободу.

У pjesми „Русија мајко“, коју је писао пред саму смрт, он се обраћа Русији (мислећи на Совјетски Савез) као мајци која је родила дјетце (мислећи на нашу земљу), које сада покушава да удави. То дјетце које је од свог рођења било највјерније и најоданије својој мајци без резерве, без задљих мисли стоји данас чврсто на позицијама и на бранику истине, насупрот мајци, која покушава свим, па и најгорим средствима, да дјетету спречи да узрасте и да се развије. Али дјетце, упркос свих сметњи и тежкоћа, упркос свега што му стоји на путу, надахнуто здравим соковима живота, вођено Партијом и Титом напредује и развија се. Упркос вике и брбљавља „са свих страна“ која настоји „обуставит Судбини молокрет“, упркос лажи и клевета, оно је све снажније.

„И узалуд уета гломазна: дјетету на усни често истине је рјеч.“

Умро је pjesник и борац за слободу свога народа, Владимир Назор, али његово име и његово дјело живјеће, док живи хрватски народ, док живе народи Југославије, од којих се никада није одвајао, и којима је посветио читав свој велики живот и посљедње своје мисли и дјела, бранећи их од неправедних напада оних којима су највише добра учинили.

Нека је вјечна слава и хвала Владимиру Назору и нека му је лака земља за коју се борио!

ТРЕБА ОТКЛОНИТИ НЕОРГАНИЗОВАНИ РАД у помоћи социјалистичком преображају села

Масовни покрет радних сељака за стварање сељачких радних задруга који је отпочео након одлука Другог пленума ЦК КНЈ и велики број радних задруга које се стално формирају, ставили су пред организације Народног фронта у градовима нове задатке у помоћи социјалистичком преображају села. Нова ситуација на селу захтева и друге облике и начине помоћи него што је то био случај ранијих година. При рејонским одборима и при Градском одбору Фронта образоване су комисије село-град које је требало да руководе новим облицима помоћи селу, да дају опште директиве, да контролишу рад на терену и отклањају недостатке.

Један од главних облика помоћи организације Народног фронта у Београду представљају патронати појединих предузећа и установа над сељачким радним задругама. Радним задругама се пружа помоћ у организационом учвршћењу, у сређивању књиговодства и администрације, у стручним саветима из области пољопривреде и томе слично. Досадашње повезивање предузећа и установа које су преузеле патронате над радним задругама, показало је прилично резултате, али и доста недостатака и грешака које треба што пре отклонити. У раду рејонских комисија и градске комисије село-град, углавном недостаје рад по плану и опште руковођење овим веома важним задатком.

Рејонске комисије село-град требало је још у почетку да изврше правилну расподелу патроната тако да велика предузећа добију веће задруге а да два или три мања предузећа заједнички узму једну задругу и томе слично. Међутим, циља ова акција није у потпуности текла под руководством рејонских комисија. Тако се десило да и неке установе које за то немају услова, узму у патронат неку радну задругу. Поред тога, десило се чак да на пример подружница Министарства елек. тропривреде ФНП узме у патронат две задруге из Среза румског који уопште није предвиђен међу срезовима којима Београд указује помоћ.

Сезане установе и неке универзитетске организације вину се приликом повезивања са задругама обраћали претходно рејонским комисијама село-град. Због тога се десило да неке екипе студената иду по овом нахођењу у задруге, а да неке сезане установе узимају патронате без знања и сагласности рејонских комисија.

Рејонски одбори Фронта су на тај начин отпочетка испустили руковођење овом важном акци-

јом били недовољно обавештени о догађајима на терену, због чега су се и догодиле досадашње неправилности. Комисија село-град при Градском одбору Фронта није имала потпуни увид у рад рејонских комисија и због недовољног броја чланова недовољно је контролише и објасла рејонских комисија.

Поред неспорних успеха које су постигле синдикалне организације предузећа и установа које имају патронате над сељачким радним задругама, приликом одласака екипа из предузећа појавиле су се извесне неправилности и грешке на које је потребно указати. Неке синдикалне подружнице шаљу екипе састављене од великог броја људи што, свакако, није потребно. Те велике екипе морају стално да буду дочекиване и угостене од стране радних задруга. Има подружница као, на пример, у „Икарусу“ која сваке недеље шаље своју екипу у радну задругу и, наравно, да се екипа мора настати. Овакве гоње су сувишне и штетне и не показују сељацима да су људи дошли да им помогну. Дешава се да неке подружнице самовољно приводе долазак некој радној задруги коју уопште нису узели у патронат. Тако су сељаци у задруги у Добавоцима једне недеље спремили 70 литара млека и велике количине хлеба и сластице за „депу синдикалну екипу“ која је пријавила свој долазак. Радни сељаци нису знали да какав властито градеко комисије село-град који је отишао да објаве ову задругу, која је то подружница, пошто им подружница-патронат није пријавила долазак.

Извесне екипе које су одлазиле у сељачке радне задруге нису имале добре и спремне предаваче. Ово је недостатак повезаности са рејонским одбором Фронта који има извесити актив предавача за село. Чланови подружница који су као преставањичи колектива задруге за везу са рејонским одбором фронта, одржавају веома слабу везу са комисијама село-град.

Сви до сада наведени недостаци морају бити уклоњени да би акција за помоћ социјалистичком преображају села дала још веће резултате. За то је потребно, свакако, бољи и организованни рад градских организација Фронта. Рејонски одбори фронта, односно њихове комисије село-град, треба да изврше у првом реду правилан распоред патроната над задругама. Потребно је исто тако омогућити да поједини предузећа без знања и сагласности рејонске комисије узимају патронат над задругама. Ево примера неправилне поделе патроната. На пример „Звезда“ филм уосла је патронат над двама задруга-

ма у Глогоњу, Индустрија мотора над пет задруга у Старчеву, Комбинат шехера и вретња над две задруге у Омолцима. Исто тако, Бродари је сама узела највећу задругу у Србији, у Камареву, иако је ова задруга требало да има други патронат, на пример подружницу Индустрије мотора. Да би се отклонили овако неорганизовани рад комисије село-град при рејонским одборима треба, као што је речено, да изврше правилан распоред патроната над задругама, и да створе свој план рада.

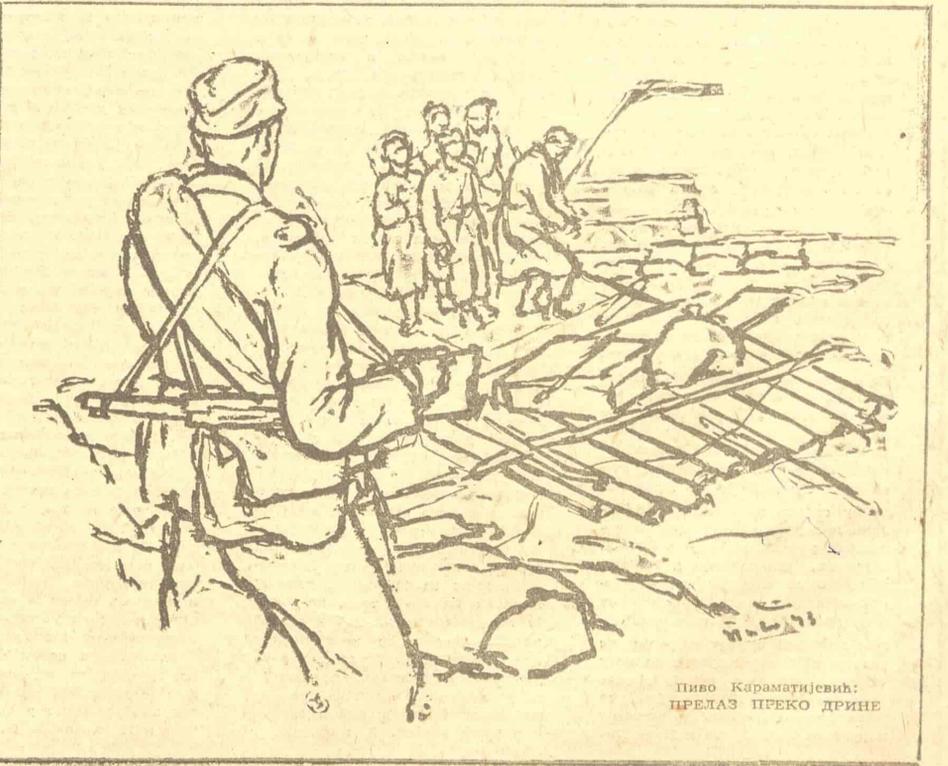
Изаједу рејонских комисија село-град и претставља подружница које су узеле патронат над задругама, потребно је да постоји стална и чврста веза. Ове људе који су задужени за рад са селом не треба често мењати као што је до сада био случај, пошто они говарају ситуацију на терену, проблеме и потребе задруга.

Чврста повезаност рејонских одбора Фронта са срезним одборима Фронта омогућила бољи и организованни рад на помоћи селу и темељније упознавање са проблемима и потребама задруга на терену.

Комисије село-град при рејонским одборима фронта треба да узму у своје руке руковођење и контролу над радом појединих екипа или имају увид над веома важном односом између подружница која има патронат и села. Рејонске комисије треба да шаљу своје чланове са појединим екипама које одлазе на село и да прате и контролишу како се испуњавају задаци у овој веома важној акцији. Поред свих ових мера рејонске комисије треба да буду потпуно новим члановима пошто од изабраних људи свега половина рада. Йуде који раде у овим комисијама треба растерети свих осталих друштвених задужава да би се потпуно могли посветити делатности у овој комисији.

Комисија село-град при Градском одбору Народног фронта имала је доста недостатака у досадашњем раду. Она није имала потпуни увид о догађајима на терену, није довољно помагала, контролисала и објасла рејонске комисије село-град. Осим попуњавања ове комисије новим члановима пошто извести чланови у њој не раде, ова комисија је дужна да више помогне комисије у рејонским одборима и да их контролише у раду.

Саво спривођењем свих мера моћи ће организације Народног фронта у Београду да пружа још већу и организованнију помоћ социјалистичком преображају села, и тиме испуне један од најважнијих задатака у изградњи социјализма у нашој земљи.

Пиво Караматијевић: ПРЕЛАЗ ПРЕКО ДРИНЕ

У.Б. 13-VIII 49

УЗРОЦИ неправилне расподеле потрошачких карата

Од правилне расподеле потрошачких карата зависи и правилно снабдевање потрошача, загарантовано Уредбом Савета владе. Издавање потрошачких карата један је од главних задатака који се поставља пред Посредништво трговине и снабдевања ИОНО-а и рејонска поверљивства. Исто тако, правилном расподелом потрошачких карата и контролом над њиховим издавањем, постизава се чување робних фондова. Међутим, до сада многе предузете све мере, како би се издавање потрошачких карата вршило на време и отстранили сви промисли, који су, махом, долазили отуда што рејонска поверљивства нису у потпуности спровела потребне организационе мере. И адекватност појединих службеника у рејонским одељенима за карте, учинила је да се ове издају са закашњењем, тако да многи потрошачи нису могли на време да добију своје следовање. Ово се нарочито јавља због одсуства контроле од стране руководства рејонских поверљивстава над радом службеника у одељенима за карте. Природно је да овако немаран став омогућава спекулације са картама.

Тако је, на пример, у Посредништву трговине и снабдевања Земуна ухваћен службеник Милан Денди, који је у неким селима продавао карте украјине из Осјека.

Рејонска поверљивства нису довољно заштитила питање одговорности службеника у одељенима за карте, па је тако лабав однос омогућио појединцима задужењима за издавање карата у предузећима и установама да закупавају са поштом преко њих, да неуредно савињавају спискове, не подносе сва потребна уверења и остала документа потребна за тровање карата. Овако немаран став омогућио је несавесним службеницима по предузећима и установама, да преузму већи број карата него што је потребно и интелектуално са њима.

Исто тако руководства предузећа и установа и њихове синдикалне организације нису у довољној мери контролисали рад ово издавања потрошачких карата, иако се то поставља као главни задатак, што се првенствено ставља у дужност синдикалних организацијама.

Отсуство контроле од стране руководства предузећа, установа и синдикалних организација над радом службеника задужених за издавање карата, пружило је појединим несавесним службеницима могућност да врше крађе карата на разне начине. Тако је Славко Живановић, службеник грађевинско-железничког предузећа број 8 требовало већи број потрошачких карата на имена разних лица која уопште не постоје у предузећу, док с друге стране прикључе карте за радничко у предузећу шифе подељено свим потрошачима и остављао их без снабдевања. Поред тога, Живановић је вршио незаконити превозна карата од поверљивства Трећег рејона за раднике који су одавно напустили посао и за све карте куповао робу са којом је спекулисао.

У фабрици „Иво Лоја Рибар“ службеник Милодрог Михаиловић вршио је крађу прехрамбених и индустријских карата од радника које је остављао без снабдевања. Руководство предузећа и синдикална организација нису контролисали Михаиловићев рад, иако су приметила да ови радници нису добили карте, већ су веровали његовим изјавима да нема потрошачких карата наштампањих. У таквим условима Михаиловић је могао лако да врши крађу карата и њима спекулисао.

Карактеристичан је случај и у стружари „Макши“ где је издавање потрошачких карата поверено Милодругу Радовановићу, човеку недовољног пићу. У отсуству контроле над његовим радом од стране предузећа и синдикалне организације, Радовановић је крао карте од радника остављајући их без снабдевања. Истовремено, он је вршио тровање већег броја карата од Посредништва трговине Седmog рејона, него што је имао радника у предузећу. Сличан је случај и у грађевинском предузећу „Рад“ у Жаркову, где се није вршила контрола над радом службеника Велимира Николића задуженог за издавање потрошачких карата, иако је овај службеник наклонен пићу. Николић не може да правда све индустријске карте рејонском поверљивству о чему руководство његовог предузећа не зна ништа.

Сви ови примери показују да руководства предузећа и установа и синдикалне организације морају посветити већу пажњу снабдевању својих радника и службеника потрошачким картама. Мора се контролисати рад ових људи и истовремено им се пружити отапа-помоћ у циљу пра-

вилног обављања посла. Синдикалне организације нарочито треба да обрате пажњу на правилно одређивање категорија појединим потрошачима, јер је велика појава да руководства неких предузећа одређују веће категорије, него што је то Уредбом предвиђено. Треба сузбијати неправилна мишљења појединих руководства предузећа да је давање веће потрошачке категорије пут за спречавање флукуације радне снаге. Ову појаву треба уклонити пре спречавања, што она својим негативним дејством штети робној фондовој обезбеђењу снабдевања.

И потрошачи, са своје стране, могу многоме да помогну предузећима и установама да благовремено преузму карте за њих, ако се придржавају одређених рокова за подношење потрошачких уверења в тиме омогуће службеницима задужењима за потрошачке карте, да на време подносе тровања рејонским поверљивствима. Поред тога, на време поднеса потрошачка уверења од стране потрошача, спречиће многа незаконита тражења која су до сада вршена за оне потрошаче који су закључили да их поднесу о року. На тај начин потрошачи ће олакшати рад и рејонских поверљивстава као органа власти. Ово је нарочито важно за оне потрошаче који подножу карте преко уличних поверљивстава, јер је привично укоренила пракса да се уличним поверљивствима не подносе потребна документа на време. Због свега овога дешава се да после редовног издавања карата већи број потрошача долази појединачно на штапете рејонских поверљивстава да би им се накнадно издале карте.

СРЕДИШТА НАШИХ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА

Ових дана одржава је у Скопљу свечана конференција градске фронтовске организације на којој је предата прелазна застава рејонском одбору Народног фронта који је показао најбољи успех у такмичењу. Исто тако, најбоља фронтовска организација, најбоља добровољна фронтовска радна бригада, као и најбоља фронтовска бригада за производњу пилице, добиле су прелазне заставе, поклоње и похвалнице.

На конференцији је секретар Градског одбора Народног фронта Николфор Николфоровски поднео реферат о улози организације Народног фронта у извршавању задатака Петогодишњег плана, о доприносу фронтовског чланства изградњи земље. Потом је навео парадне саопштења фронтовске организације града Скопља у такмичењу главних правдова ФНРЈ.

После реферата, такмичарска комисија при Градском одбору Народног фронта изнела је постигнуте резултате у такмичењу рејонских одбора Народног фронта.

Успех градске фронтовске организације

Од Трећег конгреса Народног фронта Југославије градска фронтовска организација Скопља постиже видне успехе на ретивању постављених задатака. У На-

ФРОНТОВСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРВОГА РЕЈОНА СКОПЉА добила је прелазну заставу Градског одбора Народног фронта

родни фронт Скопља учлањено је 56.805 фронтоваца у 97 фронтовских организација и 440 фронтовских група. Сврстани у своју масовну политичку организацију, са великим радним еланом и вољом, они раде на идеолошко-ваоситном и културно-просветном пољу и дају значајан допринос изградњи Скопља, које треба да прерасте у велики социјалистички град НР Македоније.

Градска фронтовска организација је, у протеклом периоду од почетка ове године, постигла велике успехе у политичком уздизању фронтовског чланства, као и у наоружању науком марксизма-ленинизмом. У том циљу у Скопљу су била организована 54 политичка курса које је посећивало 1.743 фронтовца. Било је организовано 213 марксистичких кружока са 3.438 слушалаца, а затим 418 читалачких група са 7.864 учесника, док је на народним универзитетима одржано 37 предавања.

Идеолошко-политички рад био је важан подлога и за учешће чланова Фронта у изградњи Скопља. У 97 добровољних радних бригада до сада је учествовало 100.000 чланова. Они су дали 551.456 добровољних радних часова, уштедевши на тај начин држави 7 милиона динара. Обавеза радних бригада износи 5 милиона добровољних радних часова, због тога ће се, са још великим полетом и залагањем, брикаде борити да је часно испуне.

На културно-просветном пољу исто су тако постигнути добри резултати. Организовано је

77 курсева за писмене са 1.073 полазника. Од њих је до сада описмењен 891. У 34 градске библиотеке чланови Фронта су прочитали 21.111 књига, а једновремено у трају је одржано 76 културно-просветних приредби. Курсеве за опште образовање посетило је 367 чланова Фронта.

Фронтовска организација Првог рејона најбоља у Скопљу

Фронтовска организација Првог рејона Скопља за протекли период ове године постигла је најбоље резултате. Поред успеха организационог карактера и највећег броја чланова који учествују у организованом такмичењу основних фронтовских организација, поред успешног рада фронтовских група, фронтовска организација Првог рејона постигла је видне успехе и у идеолошко-васпитном и културно-просветном раду, у раду марксистичких кружока (којих има 125 и које посећује 2.041 фронтовац), а исто тако и читалачких група (којих има 163 са 12.210 учесника). Предавања политичко-васпитног карактера у Првом рејону посетило је 14.917 слушалаца. Поред тога, предавања на народном универзитету имала су 2.379 посетилаца.

Културно-просветни рад у рејону одвијао се успешно. Од 91 неписменог фронтовца у рејону на курсевима за неписмене описмењено је 80 фронтоваца, а од њих је 63 посећивало курсеве за опште образовање. Исто тако, у рејону је одржано 35 предавања културно-просветног карактера са 7.741 слушаоцем. У Шестој рејонској библиотеци 14.777 читалаца узело је књиге на читање. Читане су колективне посете изложбама, биоскопима итд.

Фронтовска организација Првог рејона узела је награду под 21 селом и у досадашњем периоду учињене су 42 посете. Уз то, одржано је низ предавања, приредби и других културних и политичких манифестација.

И радним акцијама дао је Први рејон значајан допринос. Формирано је 30 фронтовских бригада које су досад дале 273.581 добровољних радних сат и уштеделе 3,5 милиона динара.

Због свих ових постигнућа фронтовска организација Првог рејона проглашена је на овој свечаној конференцији најбо-

љом у Скопљу и заслужно до- била прелазну месечну заставу.

Најбоља основна организација

Организација дванаестог блока, Трећег рејона показала је најбоље успехе у досадашњем раду. Она је водила најорганизованiji и најредовнији фронтовски живот, масовно мобилисала чланство за такмичење по постављеним задацима. Ова фронтовска организација има за собом 29 одржаних широких фронтовских конференција, 63 читалачке групе са 778 посетилаца и учинила је две посете селима. У добровољном раду бригаде дванаестог блока Трећег рејона учествовало је 263 бригадира, који су до сада дали 12.955 добровољних радних часова.

Ова фронтовска организација награђена је каштеларским потретама.

Исто тако, на конференцији је додељена прелазна застава добровољној радној бригади Двдесете основне фронтовске организације Првог рејона, која је до сада највише испунила дату обавезу. Ова радна бригада, која броји 198 бригадиста дала је обавезу на 12.000 добровољних радних часова. Међутим, саморегорним салагањем бригаде, упорношћу и вољом на раду, она је превазила обавезу и дала 786 радних часова више. Ова бригада је добила од Градског одбора Народног фронта радно-апарат и писмену похвалницу.

У четири фронтовске циглане у Скопљу ради по једна фронтовска бригада из сваког скопског рејона. Оне треба да произведу 5 милиона цигала неопходних за изградњу Скопља. У досадашњем раду посебно се истакла фронтовска бригада Трећег рејона, која је досад изградила 515.090 цигала. За постигнуте успехе она је добила прелазну заставу и писмену похвалницу, а награђена је и радно-апаратом.

За своје предано залагање и истичање у раду награђени су многи чланови Народног фронта. Појединци су добили плаћен петнаестодневни одмор, а 17 фронтоваца добило је писмену похвалницу.

Завршни радови на новој згради гимназије у Скопљу

КАКО ЈЕ ЖЕНСКА БРИГАДА постала најбоља

Када се 28 маја ове године појавила на раду у Панчевачком Риту прва добровољна бригада састављена од жена, неки људи су сумњиво прелили главом. Погледом нису веровали да ће ова бригада успешно успети и постићи и да ће се моћи бити изблиза мерити са мушкарским бригадама, а изјављива са омадлинским. Прва Љубићко-тринавска бригада, састављена од жена из срезова Љубићког и Тринавског, „прва женска“ како су је сви обично звали у Панчевачком Риту, премашила је сва очекивања и побила све сумње.

Није било лако образовати овакву бригада. Називке и заостала схватања код људи још увек су говорили да жена не може и не треба да се одвоји од куће, да оде на добровољну акцију, да учествује у великој изградњи. И то још тако далеко, так код Београда. Имале су неке жене и на првогодишње акције, на изградњу фабричког текстилне машинерије у Железнику, али то су били појединачни случајеви. На радничким скуповима се до сада није појавила ни једна бригада састављена од жена.

У селима су дучо вршене припреме, одржаване конференције са женама. Оне су чуле о великој изградњи, о потреби радне снаге, о помоћи на радницама у Панчевачком Риту, о великој економији која ће снабдевати раднице у главном граду. Прво су се почеле појављивати најбоље и најсвесније жене, председнице и секретари сеоских организација АФЖ-а. За њима су почеле да се јављају и остале жене, тако да је ускоро образована бригада од 97 жена. Све су ове жене из редова сиромашних сељака и из сељачких радних задруга. Тако је створена бригада, од најактивнијих жена, која је пребрло да развије све предрасуде о томе да жене не могу учествовати самостално у удаљеним местима на изград-

њи. У селима људи нису нарочито веровали у успех. Жене су претиле на рад у Панчевачки Рит и знале да од њиховог успеха зависи да ли ће се образовати још која женска бригада и какав ће бити одјек њиховог рада у селима. Пошле су и две учитељице да им помогну у културном раду.

У Панчевачком Риту од женске бригаде су се очекивали просечни резултати. Неки људи су чак говорили да би било боље да је дошла нека „мушка“. Али први резултати изненадили су све оне који су сумњали у успех ове бригаде. Жене су почеле да премашују све норме. Воље су радиле чак и од пољопривредних радница, ускоро им није било равних на читавој пространијој економији. Проболе су се на прво место међу многобројним бригадама које су дошле из Србије. На економији се стално говорило: „Женска бригада је најбоља, нема јој равне у Риту“. Успех су им давале све више поштовања и поштовања. По изградњи рада и бригани, по дисциплини и бригади, по елану и другарству, жене су показале како могу да надмаше и такозване „мушке“ бригаде. Женска бригада је била једна од најполетнијих и највећерадних. Увек је са песмом и веселим излазила на тешке радове, увек се са песмом враћала на одмор.

Пољопривредни стручњаци су се изненадили и одушевили. Сви су говорили да такву бригада скоро нису видели. Али жене нису остале само на томе, већ су гореле од жеље да у другарском такмичењу са свим бригадама покажу шта све још могу. За четврти и пети јун заказано је дневно такмичење са фронтовским бригадама из Србије и омадлинским бригадама које раде у Риту. Жене су премашиле све норме победиле све бригаде и омадлинске и „мушке“.

Свака жена је просечно набрала 71 килограм трава. Тада су показале да им није мушкарци, а ни омадлинци, нису у раду равни. Било је још једно такмичење које се завршило овако и прво. Такмичење су се са свима радницама на пољопривредном добру са свима бригадама и са службеницима Дирекције Панчевачког Рита, који су изашли да помогну у раду. Од 7 ујутро до 11 пре подне трајало је ово тронадничко такмичење у коме је опет „женска бригада“ однела победу.

Ако би се цифрама могло изражити, све оно што су урадиле жене за месец дана у Панчевачком Риту, онда би то изгледало овако: за 18 дана на берби трава набрале су 65.380 килограма, за 3 дана обрадиле 25 хектара култура, а за 2 дана 19 хектара култура и 1 хектар рене.

У бригади су жене различитих година старости од најмлађих, па до најстаријих. Изненађује да ни једна није желела да изостаје у раду, да су све давале максимум од себе на послу. И педесетогодишња Станка Савић и шездесетогодишња Катарина Јовановић и млађе жене од двадесет две и двадесет пет година, и оне око четрдесет и преко четрдесет показивале су исти полет и пожртвовање у раду. Некима није ово први пут да раде у оваквој акцији. Стана Петровић и Љубица Ириќањини радиле су два месеца прошле године на изградњи у Железнику; биле су у акцијама на другим радничким и Влада Гајић и Миланка Павловић. За време подневног одмора неписмене су училе да пишу, а по завршеном послу одржавана су им предавања о развоју Партије, о штећности сујеверја, о развоју привреде у нашој земљи. Занимљиво је да су се жене нарочито интересовале како се развија и пради наша држава. Била је спремна и једна приредба. Жене су за време

посла учиниле једно за један комад из живота колхоза у Совјетском Савезу и репродукције. Учительнице су им за време рада говорили о репродукцији и поједино улоге које су оне броје научиле. Превечне кад полегну да се одмарају, учительнице су им причале о службама и животима против наше земље, о нашим задацима да испуњавамо сва своја дужности. По овом питању било је других и занимљивих дискусија.

Време су жене једном и филмску престају која је одржана на самој економији. Али, на читавих месец дана ова бригада није уопште свратила у Београд, није ишла да обине неко веће предузеће или текстилну фабрику у којој раде жене, да се обљиче са радницама. Сваке недеље је ова бригада радила добровољно, јер су жене желеле да дају што већи допринос за месец дана. Руководство бригаде није требало да допусти ову журбаву за добровољним часовима, већ је недељу требало користити за обласак труда и за размишљање његових знаменитости.

Храна је углавном била добра, али се жене жале да им ранија кафе за доручак није довољна да би издржале шесточасовни тешки пољски рад. Прва Љубићко-тринавска „женска бригада“, завршила је свој месечни рад. Писма која су жене слале својим кућима по селима била су пуна најлепших утисака о раду и другарском животу. Све жене у овој бригади са потпосом говоре да „бурић чак и околина“ о њима, да су све изненадиле својим лепим резултатима, да их сви чекају са потпосом. Ова бригада је, свакако, допринела да се формира и друга бригада састављена од жена, која је већ дошла на радове у Панчевачки Рит.

Све жене понеле су незаборавне утиске са овог учешћа у изградњи Панчевачког Рита. Другарски живот их је зближио, заједнички рад још више повезао. Оне су добиле велико поштовање и своје снаге осетиле радост успеха и прошириле своје видике. А најлепши утисак које су понеле то је, свакако, свјатла да су победиле у свим такмичењима — и мушкарце.

Овог лета оmlадинске радне бригаде Београда провешће месец дана на одмору

Ближи се крај и овој школској години. Успрешно, за јаким основних и средњих школа она је већ завршена, док студенти још покушавају испити, који ће се завршити до краја овог месеца. Сасвим је природно да се по завршетку школске године одлази ван града — на радне акције или на одмор. До ове године скоро сви оmlадинци Београда проводили су два месеца на радним акцијама.

И овог лета оmlадинци Београда ће ићи на радне акције. Али први пут ове године оmlадинци ће провести месец дана на градилиштима, а други месец, бригада ће ићи на одмор. Градски комитет Партије омогућио је да сва радна оmlадинска Београда проведе месец дана у природи, на свежем ваздуху, у летовалиштима која ће им пружити одмор, разоноду и нове снаге за рад који их чека у идущој години. Летовалишта оmlадинских радних бригада налазе се у местима која ће и по свом положају и по природним лепотама, пружити право уживање оmlадинцима чији се живот одвија у градској средини и метежу.

Тестера на Фрушкој Гори и Матарушка Бања крај Ибра биле место у којима ће оmlадинске радне бригаде провести по месец дана одмора. Неке бригаде ће прво ићи на радне акције, а после на одмор, док ће неке прво ићи на одмор а после на рад. Пре три до четири дана шест оmlадинских радних бригада, које броје око 2.400 оmlадинца отишло је на 6 до 7 дана у Панчевачки Рит, да «на овој великој економији која снабдева Београд поврћем, помоћу у брану поврћа и пловила корова изригљавог од многих кишна. По завршетку радова бригаде одлазе у Фрушку Гору. Тестера је место на Фрушкој Гори које се налази на обалама Дунава. Ту ће се подићи бораке и шаторе у којима ће оmlадинци моћи пријатно да се одмара. И летовалишта у Матарушкој Бањи и ово у Тестери, имају све услове потребне за одмор и опоравак.

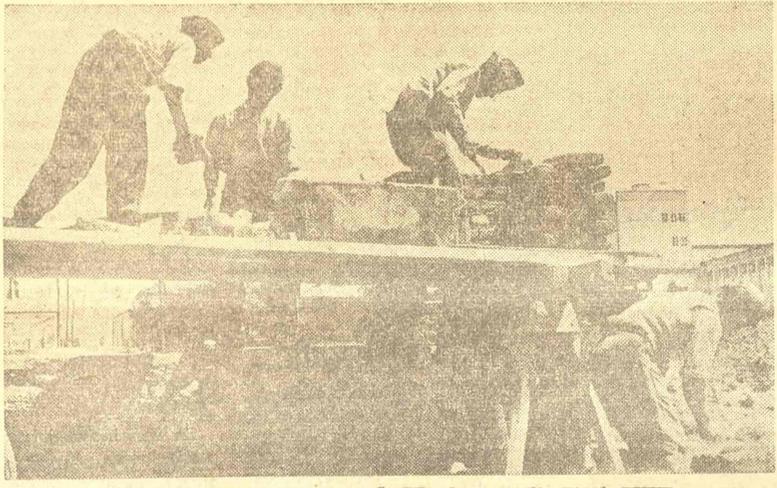
Управа летовалишта се постарала да оmlадинци добију добру и укусну храну.

Снабдевање намирницама вршиће се углавном преко откупних станица из места у близини летовалишта. Поред 2 до 3 часа који ће бити употребљени на физкултуру и политичке часове, све остало време оmlадинци могу да искористе како они желе. Они ће, по својој вољи, моћи да читају, одлазе на излете, купање и шетње по шумама. Како су терени око летовалишта доста брдовити пружиле им се могућност да праве дуге излете и да се диве природним лепотама своје земље. У летовалиштима ће бити организован богат забавни програм, кроз који ће бригадисти моћи пријатно да се разоде.

Поред тога, што ће велики број студентске оmlадине, поред средњошколске, провести свој одмор на Тестери и у Матарушкој Бањи, око 7.000 студената одлази на практичне радове, у све крајеве наше земље у циљу повезивања теоретске наставе са праксом у производњи, као и стручног уздицања студената. Од огромног су значаја практични радови. Они ће се обављати од 1 до 31 јула. Потребно је да и сами студенти схвате од колике је користи за њихов даљи рад време проведено на пракси и да га стопроцентно користе, а не проводе у одмору, као што се то дешавало прошле године.

И у многим летовалиштима на мору, крај језера, у планинама, моћи ће ипак студенти да проведу свој одмор. Ове године ће проћи кроз студентска летовалишта и одмаралишта око 5.500 студената, којима је неопходан одмор. Овога лета је капацитет летовалишта неуспоредиво већи од свих досадашњих, тако да ће многи студенти заморени учењем, уз минималну плату, моћи да се освеже и обнове снагу за рад у идущој години.

Од неројичке је важности подвући да се ове године оmlадинци сврстану у радне бригаде пре или после радних акција (зависно од распореда) пружа могућност за солидан одмор у природи.

оmlадинци на изградњи стамбених зграда у сезонској улици

О ПЛАНИРАЊУ И ЕВИДЕНЦИЈИ у организацијама Народног фронта у Београду

Са порастом обима и врсте задатака који се постављају пред организацијом Народног фронта, стално се повећава и потреба да се побољшава организација рада у Фронту, да се што је могуће правилније и корисније организује рад наших грађана у изградњи новог друштва. Сваким даном расте потреба да се акције Народног фронта планирају, да се тачно евидентира рад и сваког појединца и читавих група. Данас се у Фронту мора да планира какве ће се све акције, у ком обиму, у које време и на који начин спровести и то и за дужи и за краћи временски период. Организовање евиденције о целокупној делатности Фронта омогућује нам да схватимо све постигнуте резултате, да контролишемо да ли смо постигли што смо поставили за циљ и омогућује да се учимо на недостацима. Акције Народног фронта у многим секторима рада су важна допуна и помоћ нашим трудбеницима у изградњи социјализма. Због тога Фронт учествујући у извршењу планских задатака мора нужно и своју делатност да планира.

Организационо стање у рејонским комисијама за план и евиденцију као и у активима у основним организацијама Народног фронта не задовољава. Комисије и активни углавном само евидентирају постигнуте резултате, а планирањем и контролом испуњења плана веома мало се баве. Тако статистички извештаји које рејонске комисије треба да шаљу Градском фронту нису дошли ни из једног рејона у априлу и мају месецу. Да су организационо извештаји из рејона веома непотпуни и то је позната ствар. Активи из основних организација не достављају извештаје рејонским комисијама, а рејонске комисије су веома мало помогле да активни станау на ноге и добију правилан садржај рада. Осим тога, многе рејонске комисије су непотпуне и у њима раде један или два човека.

Описале смо уkratко како треба да раде и какви су задаци рејонских комисија и активних основних организација за план и евиденцију.

Планирање и евиденција у основним организацијама

Планирање и евиденцију у основној организацији треба схватити као метод рада који треба да усвоје и уведу у свакодневну употребу све фронтвске организације и сви фронтвци на свим секторима рада. Сви активни морају да имају бар по једног члана задуженог за план и евиденцију.

Активи за план и евиденцију при основним организацијама су такви органи који треба да упознају руководиоце појединих сектора рада и најшире кругове фронтвоца са планирањем и евиденцијом. У активне треба да уђу чланови Фронта који у овим пословима имају извесно искуство, као што су на пример планери и службеници који раде на државном планирању, евиденцији, статистици, студенти економије и слични. Број чланова актива треба подешавати према ситуацији у организацији, а у овом активу не треба да улазе чланови других актива.

Актив за план и евиденцију пружа своју стручну помоћ свим другим активима при изради њихових тримесечних планова рада, обједињујући ове планове у јединствен план читаве основне организације који на предлог овог актива усваја секретаријат основне организације и шаље рејонском одбору. Активи треба да пруже и помоћ свим другим активима при вођењу евиденције о раду Народног фронта. Поред оваквих извештаја треба састављати и кратке писмене извештаје о којима би се изнели недостаци и успеси и истакли најбољи чланови Фронта у току месеца. Актив за план и евиденцију даје другим активима упутства за вођење евиденције и сем месечних сређује и тримесечне извештаје о извршењу плана, са анализом постигнутих успеха и учињених пропуста.

Овај актив организује и руководи такмичењем између појединца, група и појединих актива. Због тога сви активни основне организације треба да воде дневнике рада у које би се уписивали подаци о акцијама и резултатима појединих актива. У активима за план и евиденцију треба да постоји књига најбољих чланова Фронта у коју се уписују резултати рада свих акција Народног фронта и бележе фронтвци који су се истакли и долазе у обзир за похвалу и награду. Похвале, као што је познато, и проглашење најбољих чланова Фронта врши секретаријат основне организације на предлог актива и чланова секретаријата. Актив за план и евиденцију треба такође да пружа агитацији потребан материјал за графикане за очигледну и другу автацију.

Планирање и евиденција у рејонским одборима Народног фронта

Лично активу у основној организацији, комисија за план и евиденцију при рејонским одборима Фронта помаже осталим комисијама у планирању и евиденцији њиховог рада. Она то остварује

инструкцијом чланова појединих комисија које одговарају на план и евиденцију, као и организовањем семинара за планирање и евиденцију, нарочито на основних организација. Ова комисија сређује све тримесечне планове и месечне извештаје и тримесечне анализе у јединствен план или извештај читавог рејона.

До сада основне организације нису имале помоћ рејонских комисија за план и евиденцију. Због тога ове комисије треба путем семинара, као и сталним обиласком основних организација, да пруже пуну помоћ основним организацијама у вођењу планирања и евиденције.

Рејонска комисија за план и евиденцију прикупља преко секретаријата тримесечне планове основних организација, које најпре одговарајуће рејонске комисије прегледају и стајају са својим плановима у план за читав рејон. О оваквим плановима расправља Извршни одбор Народног фронта и тако се ствара јединствен тримесечни план рејона.

Рејонски одбор Народног фронта, на предлог комисије за такмичење, доноси сваког месеца одлуку о проглашењу најбољих чланова Фронта за протекли месец, на основу образложених предлога које су послале основне организације у свом месечном извештају.

Овако организованим радом рејонске комисије, а и активу у основним организацијама омогућује да се целокупна делатност Фронта добро планира и да се бележе резултати развојне и богате делатности организација Народног фронта. Не може се рећи да су све акције Народног фронта записане и забележене што, свакако, претставља велику штету. Али, није ствар само у записивању свега урађеног. Евиденција је моћно средство за развијање иницијативе чланова Фронта, она је оружје за сузбијање појава недисциплине и за оперативну руковођење. Евиденција чланства и његовог састава како социјалног тако и националног много ће помоћи како основним организацијама тако и вишим руковођствима да виде организационо стање на терену.

Планирање и евиденција су само метод рада, и организације Народног фронта не треба да се утоне у суво бележење цифара, састављање разних табела и графикана које нико не користи, и уопште у непотребно бюрократисање које само отерпује људе. Значи не треба губити из вида основне задатке планирања евиденције: да помаже даљи развој Народног фронта и повећање помоћи фронтвских организација у изградњи социјализма.

Дубоко у сјећању остао ми је дан када сам први пут дошао у редакцију листа „За победу“ који су у оно вријеме уређивали Пуниша Перовић, Стана Томашевић и Јурица Рибар. Било је то почетком јануара 1943 године. Бригада је држала положаје према Бриснику. Успјеси наших јединица у Босанској Крајини, Прво засједање АВНОЈ-а, одједињавање француских морнара у Тулону, највише су зору побједи. Бригада и њени људи живјели су на положајима ратничким животом и припремали се за нове борбе.

У свјетлој соби француског самостана у Дувну, гдје се смјестила редакција, било је животно од јутра до мрака. Лист је рађен на шапирографу, са врло скућеним средствима. Видно мјесто у њему заузимају су књижевни приноси, репортаже и цртежи из борбе, на којима је рађено крајње савјесно и са великом брижљивошћу. До мог долазак у редакцију изашао је први број „За победу“ с уводником Пунише Перовића „Стаљин је говорио“. На првој страни првог броја Јурица је израдио Стаљинову слику. Број је био посећен дану Октобарске револуције и великој побједи II пролетерске дивизије на Ливну.

У рјетким часовима одмора често сам разговарао с Јурицом о новим и још неискоришћеним могућностима за нашу штампу, о нашем дугу према бригади, као моћном колективу бораца, о перспективама блиске побједе, о нашим Корчагинима. Уносили у ову тему сву своју душу и сву своју полетност, Јурица је изгарао у оваквим разговорима. То га је чинило не само љубљивцем наше редакције, него љубљивцем и читаве бригаде.

Покрет је од почетка пратило рђаво вријеме. Први дани јануара донели су обилну кишу, која је Ливањско Поље претворила у залеђену кору, преко које је отицала вода и у коју се заглављивала комора. Друга пролетерска дивизија помичала се у дугачким колонама преко Ливањског Поља.

На првом одмору у Сајковићима, под скоро немогућим условима, почели смо радити на листу, који смо извљачили на шапирографу. Цртежи су нам задавали највише посла. 19 јануара Јурица је провео читаву ноћ уз прљаво жућкасто свјетло петролејке, у којој је горела нафта. Он је радио Лењинов лик за чланак о годишњици његове смрти. На цртежу је најтеже било ухватити израз очију и онај мисаони изглед читавог лица Владимира Илића. Идућег јутра, Јурица је причао како је за то вријеме преко двадесет пута безуспјешно „ловно“ израз очију великог Лењина. Исте ноћи Никица је на шапирографу извукао књижевни прилог Чедо Миндерића „Пламене ноћи“.

Прву ноћ у Грахову провели смо у раду.

Ненаписана књига

Сећање на јалог београдског сликара Јурицу Рибара

Идућег јутра италијански и немачки авиони бомбардовали су варош. У само сећање, у дватри налета, „Савоје“ су бациле бомбе на већ једном порушене куће. Но, и поред тога, ми смо успели да изнесемо технику и рукописе на вериферију града. За то вријеме на улицама је био незапамћен лом — авиони са запаливима бомбама разарали су последње целе куће у Босанском Грахову. Полунага и зробољена лежала су децја тијела на раскаљаном тргу. Фашистички ваздушни разбојници усмјерили су све нападе на зграду дома „Гаврила Принцип“, у центру града.

Преко дана авиони су десетак пута бомбардовали мјесто. Ми смо за то вријеме били у једној кућини на вилици Грахова. Недалеко од нас мадали су авионске бомбе. Зидови наше куће тресли су се као да су на води. Јурица је довршавао чланак о годишњици Лењинове смрти. Наш техничар Никица умножавао је готове стране. Навече су стигли први рањеници из борбе за Струмицу, који су причали о бесмртним подвизима наших бораца. У вези са тим, Јурица је предложио да у листу отворимо нову рубрику „Наша Корчагина“. Пао је предлог и за рубрику „Између два покрета“. Први наш Корчагин био је оmlадинца Војо Полексић, родом из Бугојна. Од овог, на око стидљивог младића, који је у бригаду дошао крајем августа прошле године, израстао је, за кратко вријеме, страпан осветњик, о коме је бригада с поносом пјевала „крв момачка“ душа дјевојачка“. Прилог о нашем првом Корчагину радили смо колективно.

Два дана касније почела је Четврта непријатељска офанзива. Непрекидна бомбардовања и изненадни покрет бригаде у правцу Дувна омили су нас у извршењу задатка.

На маршу Босанско Грахово — Дувно покушали смо на два-три копака да наставимо посао. Међутим, чим би Никица распремено технику, стигло би наређење за нов покрет.

На првом већем одмору, у селу Штипачићима, довршавали смо последње стране листа. Прве ноћи у Штипачићима Јурица је добио температуру. Сјутрадан је љекар констатовао тифус. Наша редакција била је осакатена. Друг који је највише радио, лежао је у постели. У овој ситуацији најтеже је било решити питање прве стране. Нико од нас није знао да прта. Ипак смо се снашли. Преликали смо цртеж из листа Главног штаба за Хрватску, на коме су заједно стајали црвеноармејац и наш партизан.

Други број листа „За победу“ имао је око

50 страница већег формата. Била је то технички добро опремљена војничка ревија, коју смо учинили нападом на Ивотски посади батаљонима. Истога дана донели смо одлуку о прикупљању материјала за књигу о борбеном путу и људима Четврте пролетерске бригаде.

У загушљивој сеоској собици, крај постеле друга који је боловао од тифуса, разговарали смо каква би материјал дошао у обзир. Саставнак је трајао око два сата. Јуричино лице било је загарано и прекривено црвеним пегама.

На оштру интервенцију дивизионог лекара Ошве Дедјер, прекрпули смо састанак. Сутрадан је редакција пошла у батаљон. Мали Никица је остао при пољотдјежу да чува тешко скрпљену технику.

Кратко вријеме иза тога, Друга пролетерска дивизија, попут гвозденог маља, надвијела се над гарнизонима дивизије „Мурђе“, у долини Неретве. Почивала је једна од најславнијих епопеја наше ослободилачке борбе: уништење италијанских гарнизона у долини Неретве и одбрана рањеника у околини Прозора.

Непријатељ је надвргао од Горњег Вакуфа и Бугојна у правцу Прозора. На обронцима Радуче и Махљена крварили су борци јуначке Баније. У долини Раме и околини Прозора налазило се 4.000 наших рањених другова. Врховни штаб, редакција „Борбе“, збојетво и дјелокупна наша моторизација. Од Прозора је допирала потмула туњава артиљеријске ватре. Дан уочи битке бригада је прела у селу Тришанима и засеку Равница. По четама су одржавани партистички састанци, на којима су се комунисти заклињали да неће отступити ниједну стопу, све док последњи рањеник буде спасен. У таквој ситуацији, у којој је Партија позивала на највећа јунаштва одржали смо састанак са дискусијом о прикупљеном материјалу за књигу коју смо предвидјели у дувњанском селу Штипачићима. Јурица је имао десетак цртежа из последњих борби Четврте пролетерске бригаде.

Првог марта заподјела се једна од највећих битка у нашем ослободилачком рату. Бригада је одржала ријеч дату Партији и другу Титу. Преко положаја на Вилића Гувну, кога су бранили пролетери и Крајишници, није прошао ни један непријатељски војник.

На зелењем планинске косе, изнад Прозора, падала је ноћ. Око митраљеза лежали су мртви пролетери. Међу погинулим на Вилића Гувну

било је 19 чланова Партије из Четврте пролетерске бригаде. Комесар II батаљона Бранко Тадовић који је бранио Вилића Гувно, забиљежио је у току ноћи читав низ цртица о јунаштву својих пунокомитраљеза и бомбаша. Испред зоре читали смо написани рукопис. Одлуке њених живих спљаскаће борбе, Јурица се неколико пута пољубно с комесаром Бранком, коме су текле сузе. Међу погинулим највише је било комесарских високих другова и то почев од основне школе, на до испита на матури.

Крајем марта, и дјелови Четврте пролетерске и Пете пролетерске бригаде водили су борбу према Несвињу са италијанском дивизијом „Марке“ и четиница мајора Баћевића. Ову рјетко узбудљиву борбу посматрали смо из села Крушевљана. Неку пролетерску војно је на јурици легендарни јунак нашег ослободилачког рата Сава Ковачевић.

Неколико пута у току дана над Крушевљанама надлетали су италијански и немачки авиони. На стазама између порушених кућа жалиле су бомбаша искасиљене овце и козе, а по сеоским кућама непокопани људи. Дану је село пусто, а навече су жене доносиле с камених главница премрзну дјену, да их огрију домовима, којих више није било.

Два дана и двије ноћи радили смо у Крушевљанима на сређивању материјала за нашу књигу. Јурица је направио неколико успешних цртежа. На једном од њих лежала је жена анансонском бомбом преклана врата. Два метра даље она је налазило се раскомадано тијело дјетета. Израњављене руке мајке биле су окренуте у његовом правцу. Десетак метара даље, зјанјала је огромна рупа од авионске бомбе. Горе, високо на небу, видео се, у далекој перспективи, фашистички авион, у тренутку кад баца бомбе. Читав материјал о злочину над мирним становништвом херцеговачког села Крушевљани износио је преко 20 табака. Ми смо савјесно забиљежили и најмању ситуацију овог нељудског злочина.

Несвиње је ослобођено 22 марта 1943 године. Исте ноћи у граду је било народно весеље. На тргу је говорио командант херцеговачке бригаде Владо Шегрт. Прије његовог говора профдефиловала је Десета херцеговачка бригада коју је непријатељска пропаганда до те ноћи бар десет пута сахрањивала. Људи, љубени један другог, честитали су борцима слободу „за увјек“. Народ је у својим осветницима и партизанским топовима видно своју снагу и непокидану бедност. На крају трга, са кога се орила пјесма и који је живио животом побједе разговарали смо с Веселином Масленим о нашој књизи коју је требало што прије почети. Материјала за један већи зборник било је довољно. Веса нама је обећао уводник о Четвртој пролетерској бригади. Основна замисао његова чланка била је разрада тезе да се бригада поново родила и још

Београдско позориште које се чује у свакоме селу

Понедељком увече Радио-Београд има своју драмску емисију. Сви задружни домови, којих свакога дана има све више и који добијају радио-апарате, могу да чују не само вести и музику, него и сваког понедељка да слушају позориште. Група је мала, под руководством Николе Смедерца, свега седамнаест чланова, али по потреби гостују наши одлични глумци као Милитоје Живановић, Љубиша Јовановић, Марко Маринковић, Јован Геџ и други.

Досад је Радио-Београд дао већ многе позоришне комаде између којих „Дубоке корене“ од Гоуа и Исоа, „Коштану“ од Боре Станковића, „Народног посланика“ од Бранислава Нушића, „Краља на Бетанови“ од Ивана Цанкара, „Ревизора“ од Гогоља, „Сутра“ од Шулцберга и Лауренса, „Бориса Годунова“ од Пушкина, „Ожалошћену породицу“ од Нушића.

Као што на радију гостују глумци, тако гостују и редитељи. Гостовао је Марко Фотез који је поставио за радио-емисију и „Дунда Мароја“, чију је претставу већ дао на позоришту, и пре него што ће се играти „Како вам драго“, које такође режира за Београдско градско, пустио га је преко радија.

Наши мајстори на радију морају да имају велику мајсторију. Потребни су многобројни звучни ефекти који се налазе у звучним кулисима. Када је некидан на микрофону говорено „Бели се усамљено једру“ од Валентина Катајева, где морнар Јужкова ваде из мора, снимано је то на Савитије је глумца морао и да пада у воду, и да роши, и да излази и да се чују сви ти звуци како би прени све ово снимала да доцније буде убачена када претства иде преко Радио-Београда.

Радио чини драгоцену корист нашим позоришним уметницима због тога што не само даје могућност да глуме кроз цео етар него и зато што их задржава на својим филмима, плакатима, тракама. Зато немо увек слушати глас доброга глумца и певача, макар он био давно и давно мртав. Остао је забележен.

КРАЈ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ

У ШКОЛИ ЗА ОПШТЕ ОБРАЗОВАЊЕ РАДНИКА

Није лако радити и учити. После осам часова напрезања снаге до краја њих моћи, мишљење болело а очи се саме склапају. Још за стругом мисао понекад одлети у школске клупе. У памети се преврћу појмове, као волта индукција, сунчев спектар, деклинација или стихови последње научене песме из руског језика. Али пажња се зачас поново усредсређује на малу групу, руке почну још хитрије да раде — за стругом је радник, ударник, један од најбољих у предузећу.

Није случајно да је од 180 ученика Прве мешовите школе за опште образовање радника 74 ударника од којих су многи вишеструки. Најбољи на раду су међу најбољима у учешћу. Они су и најуредније похађали предавања. Ни један од њих није напустио школу. Управе предузећа у многим случајевима нису им довољно изашле у сусрет, нису им подесиле радно време тако да могу редовно да присуствују предавањима, нису их ослободиле разних споредних дужности. Да су се управе синдикалних подружница више заинтересовале за образовање својих чланова сигурно би број изосталих на школи био мањи.

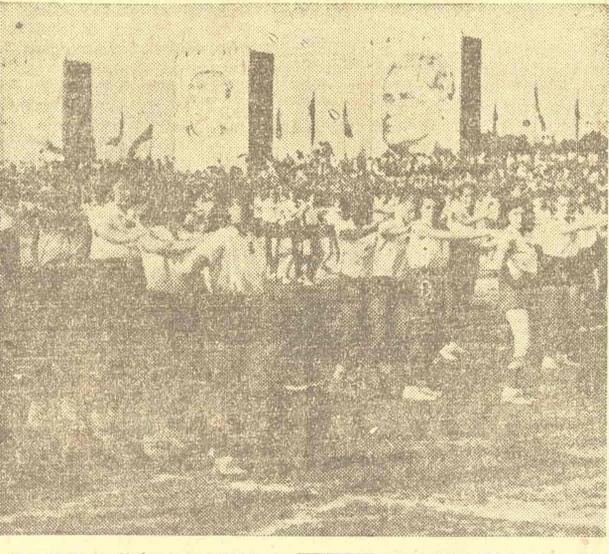
У писменим задатку из српског језика на нижем тежањем испиту са темом: „Учим да помогнем себи и својој народној извршењу великих задатака“ писао је Вељко Чанак, словослагач „Југоптамте“: „Учењем ћу постићи веће способности да ћу моћи да се примим већих и одговорнијих послова него што сам до сада могао“.

Радомир Лазаревић, багвар, завршио је свој задатак са речима које су свима њима на срцу, које су пуно садржиле када их изрекне човек што је дуго носио у себи испуњену жељу за знањем: „Остајем као захвалан на дружењу могућности школовања“.

Резултати разредних испита су такви да би могли постићи многе и многе гимназисте. На разредним испитима друге године било је 17 одличних, који су ослобођени нижег тежањег испита, 20 врло добрих, 42 добра. Двадесет и четири ће морати да полажу поправне испите, а двојица ће поново бити разред. На нижем тежањем испиту до сада ни један ученик није пао иако полажу

најтеже предмете: српски, математика, физику и историју. Испит из физике не спада међу најлакше, али је то предмет у коме многи радници налазе ближе појмове, објашњења многих појава које су сваког дана у пракси сусретали. Професор из физике каже да његови ђаци-радници далеко озбиљније схватају предмет него гимназијалци.

Са Градског слета фискултурника

У четвртак, 16 јуна, на стадиону „Првене звезде“ одржан је први Градски слет фискултурника Београда. Слету је присуствовао Маршал Југославије Јосип-Броз Тито.

Девет хиљада фискултурника и фискултурница Београда, чланови гимнастичких и спортских друштва, манифестовали су на слету снагу фискултурног покрета Београда, љубав према главном граду наше социјалистичке отаџбине и спремност да и надаље учествују у изградњи социјализма у нашој земљи. Из хиљаду гласова одјекивало је громко: „За Тита! За Партију! За Народ!“

Ма да је било извесних недоштака у извођењу неких вежби, нарочито пионирских, општи је утисак да је слет успео.

Дисциплина им је таква да се са гимназистима не могу упоредити. За нас је прави одмор да радимо са радницима.

Полаже се испит из физике. Јаков Степановић, алатничар из фабрике „Иво-Лола Рибар“ из Железника, изгледа још снажнији и крутнији него што је уствари док седи у уској гимнастичкој клуци и размишља о питањима која је извукао на цедуљци. Не осећа се тако у свом елементу као на послу у коме је добио. Медаљу рада и тиме положио испит најбољих међу радницима. Не осећа се тако сигуран — од-

говори су му опрезни, тражећи, али се у њима види моћ схватања и воља амбициозног ђака. Парни котлови, земљина тежа, ствари о којима није знао ништа, постале су му обичне и блиске. Одговара међу првима и већ жури да ухвати воз за Железник. Био је и један од најревноснијих у слушању предавања, а долазио је, исто тако, возом чак из Железника и по најгором времену.

Влада Мачетић, радник предузећа кожане галантерије, „29 новембар“, два пута награђен, био је данас један од оних који су најбоље одговарали на питања лепим, течним језиком. Он је млад, изгледа као ученик у привреди, а већ је квалификован и граби знање колико је у његовој моћи. Сада још није завршио све испите а већ сања о техникуму. И он и Радомир Лазаревић, службеник грађевинског предузећа „Пут“ и сви ови ученици, добри радници, добри борци за план, мисле да после завршетка Школе за опште образовање радника не пусти књиге из руке. И човек када их посматра како уче, како одговарају на питања, не може а да не види иза њих огромне напоре, огромну тежину читања једне генерације да надокнади све дане пропуштене у незнању и запостављености, да узме оно из културног живота што његовој виталности и моћи припада. Ускоро, већ сутра, неће Школа за опште образовање радника бити за нас још нешто ново, сматраће се за нешто природно да сваки раднички сазна све што се у њој може сазнати, и још много више много потпуније.

И. Б.

Козериза

Рецепт

Усрете ме некидан пријатељ.

— Оздравила Јованка. — Некако са нарочитим поносом узвикну, а кад примети да се не присећам која је то Јованка, додаде: Ма знаш, она „балерина“ из мог предузећа. Јованка Газдаперушић.

— Аха, — досетим се. Али, забога, зар је била болесна? Виђао сам је непрекидно на корзу, игранкама, код „Скадарлије“...

Пријатељ развали очи од чуда: — Ниси знао за њену болест? Иди, молим те! А ето, боловала је и у другим предузећима, где је радила, само је они нису знали да излече. А ми, исправили рецепт и — готова ствар! Не верујеш? Аме, кад ти кажем, на часу реч!

И мој познаник, очигло задовољан успехом њиховог рецепта, поче да ми приповеда.

— Дошла Јованка у наше предузеће, ако се не варам, некако око 29 новембра. И од тада, па преко целе зиме, пробјела нам је уочи својих хвалисањем о томе како је некад коласаном играла балет. „Јух, почне она (ти већ знаш) да сте ме видели 1941! Наступала сам у позоришту. Публика је врскикала од одушевљења. Морала сам понављати по неколико пута. Имала сам кондицију и издржавала сам. Усталом, имам је и данас. Погледајте ове мишиће. Челик!“

— И тако, за доказ чврстине својих мишића, предлагала нам је храну. „Не бојим се ја ту ниједног мушкарца!“ Оно, ти знаш, Јованка је уистину јака, здрава, добро украшена. Газдаперушић имао је новаца за ћерку, и Јованка је дувала по планинама, пливала на мору, Јахала коње, у кратку, цели је живот провела у спорту, па је девојка и ојачала.

— Да, али кад се разболити? — Тако, као и обично. Још у прве дане пролећа, чим отпочне да се прича у предузећу о кросу и радним акцијама, Јованка се разболити. Живци јој полустисне, срце јој поче клапати и тако, по неколико пута на дан, падне у несвест. И увек, чим се она заљуља, ми се сретимо око ње ко време на гумно, те стављај јој мокре марамце на челу, подкучуј јој под нос сирће, гурај јој у уста валеријана — кашлице и опет — све узалуд! Ако се и придигне, онда је сподане главобоља, стомакобоља и остало, зна се! Јадница...

— Били смо ми јадни, а не она. Ја сам у прво време остајао без ногу. Она само што заколута очима, а ја потрчим са петом: сипајте у подрум, у кухињу, да узмем сирћета, воде и опет трк горе, уз сто десет и шест степеника. Тако би и други. Понекад дође и до судара на степеницама, разболи се за час са сирћетом и онда поново настане трка у кухињу. То потраја до Првог маја. А па

Први мај, наше одељење, које је имало највише шанси, не доби заставу. Референт из такмичарске комисије саопшти да нам је у успех покварен неизласком свих фронтоваца на крос и радне акције. Ми се запрепастисмо. Како то, кад смо сви излазили? Али јест, били смо заборавили на Јованку. Она ради своје болести није ниједанпут учествовала на раду, па ето тако, покварила нам успех. И сазовемо конференцију да решимо овај проблем.

— Ја бих, — узе реч секретар, — предложио, да се Јованка Газдаперушић, због своје болести, избрише са графикана. То може да се учини, јер по праву она као болесник и не сме да учествује на акцијама. А онда, можемо је ослободити и сваког друштвеног рада. Нека се одмара, а нама опет неће нагрзати успех у такмичењу, јер у том случају неће бити уведена у наш графикон.

— Сложисмо се. Нисмо је више позивали на радне акције, али је нисмо звали ни на излете, ни на другачије вечери, ни на колективне посете позоришту и тако... Јованка се смири, престало је јој напади срца, али, видело се, завила нам је. Ми смо се правили као да ништа не видимо. Понекад, кад би пошла онако корпоративно на неку приредбу, она би премећивала: „А ја, другови?“ Један од нас би јој одговорио: „Али, забога, Јованче, ти си болесна, треба да останеш, јер замисли како би изгледало да те на приредби одједном сподану живици...“ Она није имала речи за одговор. Утрзала би само доњу усвицу и остала. И тако до неког дана, а онда без икакве кектерје, изјави пред целим одељењем:

— Другови, ја сам оздравела. Богати, потпуно! Ево, ако не верујете, да се похврате. И нешто постижемо, додаде: Ако хоћете можете се уверити и на радној акцији. Ја позивам све другове и другарице на индивидуално такмичење.

— Па, шта би, брате!

— Ех, шта би могло бити? Вази си чудан! На јучерашњој акцији победила је и неколико мушкарара. Украшена и здрава, на јој није тешко, само ето требало јој је справити овакав рецепт. У томе грму лежи зец, и ако и ви имате какву Јованку ето ти рецепт, па окупите, није згоре.

Омер ЗОРАДИЋ

КАКО СЕ КАЖЕ

Дељење речи на слоге

Дошао Перица из школе, па пева:
Шакама сипај златнике жуте!
Луди рис јури жукове луте!
— Пери, шта је то? — упита га отац. — Није те срамота да певаш такве глупе песме?...
— Није то глупа песма, тата, — одговорио је Пери. — То само у школи научио...
— У школи? Зар се у школи уче надреалистичке песме напамет!
— Није то надреализам, тата, него прависис.
— Објасни ми, молим те, каква прависи!
— Подела речи на слоге није лака ствар. Па ипак, она се може научити у једној јединој лекцији.

Прва три правила јасна су и проста:
Када у некој речи самогласнике раставља само један сугласник, онда самогласник са сугласником који стоји испред њега чини један слог:
Ка-ме-ни-ца, ле-по-ти-ца.
Ако пред самогласником нема сугласника, онда сам самогласник чини слог:
А-ва-ла, се-о-ба, и-о-ле.

Кад на почетку речи стоји више сугласника, сви они с потоним самогласником чине један слог. И обрнуто: Кад на крају речи стоји више сугласника, сви они с претходним сугласником праве један слог:
стра-хо-та, ра-дост, кра-ји-на, по-раст, вла-да, ко-рист, грозд.

По тим добрим правилима, група сугласника образује слог у средини речи с потоним самогласником у ова два случаја:
1) Кад је први сугласник ове групе ш, с, з или ж, а други ма који сугласник нашег језика:

за-што, по-шта, па-иће, Ко-ста, ла-ста, о-сне, та-би-на, ма-ста, ра-зно, гро-жђе, во-кња, па-жљив.

2) Када је други сугласник л, р, њ, ј или в, а први ма који сем ових пет (ш, р, ј, в или њ). Дакле:

ви-то, ди-пле, да-кле, по-грес, му-дрост, ни-фра, де-чи, ми-ши, ма-чи, ка-кво-ћа, у-тва-ра, та-кво, га-дњи, са-бла, ра-кње.

Али, као што рекосмо, кад је први сугласник из исте ове петорке л, р, ј, в или њ из које је други сугласник, онда један од сугласника групе припада трећем слову, а други задњем: кур-јак, здрав-ље, мура-ва, Ста-по-ло.

Ко пише источним изговором (лепо бело млеко) њему је доста да ово зна. Али ко пише јужним (лијено биејо млијeko) он мора упамтити још и то да ово последње правило не важи за оно је које у јужном понекад стоји место источнога е и да тако је с предњим в или р чини један слог:

по-вје-смо, ко-рјен-чић.

Најтеже је да се упамте они сугласници ш, с, з, или ж и они други л, р, ј, в и њ, који су тако важни за поделу речи на слоге.

Зато нам је наш професор саветовао да научимо напамет стихове:

Шакама сипај златнике жуте!
Луди рис јури жукове луте!
Почетна слова речи у ова два стиха претстављају оне за нас тако значајне сугласнике. Сугласници из првог правила налазе се у првом, а сугласници из другог правила у другом стиху. С тим смо онда готови!

Сви остали сугласници у групама раздвајају се тако да један припада једном слогу, други другом:
меч-ка, чав-ка, кор-па, над-мен, јед-на.
(Некада се једна делило на је-дна, зато што реч дво почиње групом сугласника дн; сада се више тако не ради.)

Ако у групама сугласничких има више од два сугласника, те ће се групе раздијелити опет према оним малочас изложеним правилима:
дру-штво (т и в иду заједно, а такође ш и т иду заједно).
Када су речи сложене од више делова, онда делови у почетку речи који се осећају као засебне речи или као делови речи са засебним значењем одвајају се без обзира на ова правила:

нај-о-па-спи-ји, раз-дво-ји-ти, ис-ту-ћи.
Али ако се сугласник предметка изгубио пред почетним сугласником речи, онда се речи деле по општим правилима. То ће рећи: нештој насгамо је од извучити. Према томе, реч се дели и-су-ши-ти.
— Живео, сине мој, казао је тата. Ваи ми је драго што си ме томе научио.
Узео је тата опет новине да чита и мало после већ је певушио:

Шакама сипај златнике жуте!
Луди рис јури жукове луте!
Ж. В.

више очеличила кроз свој први и највећи пораз на Куресу. Једно вријеме разговору је присуствовао и Сава Ковачевић.

У Невесињу нијесмо ни почели посао на сребривању материјала, а већ је стигло наређење за продор, преко Гацка и Равног за Црну Гору.

Пета офанзива затекла нас је пред Колашником. 14 маја увече, у штабу Четврте пролетерске бригаде, разговарао сам с Јурицом. Разговор се водио о злочиним немачким гестаповцама над затвореним колашничким родољубима, које су Нијемци поклали у селу К. Барама. Неколико часова касније, око Колашника, почела је Пета непријатељска офанзива, у којој су пропали сви наши рукописи. Од тога дана настаје наше врање са десетоструко јачим непријатељем. Бригада је водила на дугачком путу од Колашника преко Сињејевине, Дурмитора, Пивске, Маглића и Волујака, Миликлида и Зеленог, па преко непријатељских обруча између Фоче и Калиновника, и код Сјетинне, до Источне Босне.

На том славном путу, када је наше бригаде и дивизије смјело водило друг Тито, родила се најлепша и најславнија легенда нашег ослободилачког рата. Подвизи наших бораца у овој офанзиви поразили су фашистичку надуваност елитних Хитлерових планинских дивизија. Ни глад, ни тифус, ни непријатељ са својим гвоzdеним обручавањем, ни огромни планински врхови, ни жње и тенкови на окрвављеним цестама, нијесу могли зауставити Титове дивизије.

Првог дана по пробивању обруча, на цести Калиновик — Фоча, у мрежничком засеку Колуну нашао сам се с Јурицом. У једној сеоској кући, после дугог гладовања, јели смо топао јечмени хлеб и пили млијeko. Са болом, који се дубоко урезивао у сваку црту на његовом лицу, причао је Јурица о последњим данима наше технике и рукописа за нашу књигу. На крају смо се договорили да започнемо поновно прикупљање материјала, а да се при том послужимо дневницима које смо изнијели из Пете офанзиве.

У септембру месецу 1943 године, Четврта пролетерска бригада је продрла преко четничких положаја у прва колашничка села. При крају јесењег дана одбрана је чинила очајничке покушаје да заустави наше продирање у правцу града. Између нас и непријатеља налазила се жид, бункери и река Тара. У први сутон дјелови бригаде упали су у град. Борба се водила из улице у улицу, за поједине куће, а на крају за степеншта и собе појединих кућа. У овој борби од самог њеног почетка па до краја уче-

ствовао је, раме уз раме с првим борцима бригаде, Јурица Рибар.

Неколико дана касније, бригада је бранила Колашник, који је нападао неколико хиљада четника и италијанска дивизија „Венеција“. Одмах испод наших положаја Италијани су привукли десетак својих тенкова. Предње линије наших ровова на Барутани засопили су Јуришини одреди четничког команданта Борбија Лашинћа. Непријатељ још није био посјео уску стазу пута која нас је везивала с градом. Тим путем дошли су к нама Нико Стругар и Јурица Рибар, оне исте ноћи када је Јурица погинуо. У бункеру, на врху Барутане, налазили су се штабови I и II батаљона. У тренутку кад је дошао Нико с Јурицом водила се жучна дискусија шта да радимо у вези с новонасталом ситуацијом потпуног опкољавања. Комесар I батаљона Бранко Тацовић био је одлучно за то да не треба мијењати положај. С његовим предлогом сложила су се оба штаба. Нико је био мишљења да у току ноћи пређемо у напад. Негега је ватрено подржавао Јурица.

У неко доба ноћи, Бранко Тацовић покренуо је питање зборника о Четвртој пролетерској бригади. Баш у том тренутку четници су извршили Јурици на наше положаје. На њихов Јуриш бригада се дигла као један човек. На десетак метара од бункера из кога смо истрчали да поведемо батаљон на Јуриш, био је смртно погођен Јурица Рибар. Његово тијело, с намером да га заштити од саме смрти, зграбио је Нико Стругар. Неколико метара даље водила се борба на огњеним цијевима аутомата и ручним гранатама.

Налет наших батаљона био је неодољив. Бригада је нападана с паролом за Партију и Тита. У смрти Јурице Рибара, члана политбюроа бригаде од првог дана њеног оснивања, осјетили смо велики губитак за Партију. Непријатељ је то добро запамтио. У току те ноћи и сутрашњег дана бригада је раскинула четничко-италијански обруч око Колашника. Сви су напад вођени под паролом „Овога пута за Јурицу“.

Прошло је шест година од дана херојске смрти дивног и племенитог друга, комунисте Јурице Рибара. У сиромашном колашничком селу Требаљеву покопано је, гробним рукама ратника, тијело уметника, великог друга и борца, који је од првог дана био љубимац и понос бригаде.

Ове године више него икада, чини ми се, потребно је писати књигу о свакој нашој бригади, велику истинску књигу о бесмртним дјелима наше Партије, која је живјела, радила и борила се у свакој нашој јединици. Пример Јурице Рибара, који је живио и пао с иделом да такву књигу ваља писати и у најтежим условима беспоштедне борбе, треба да нас потстиче.

Љубо АНЂЕЛИЋ

Раж
Почта „20 ОКТОБРА“

Пробудила се Госпођица.* И то је неко парочито буђење. Из дубоког сна и мртве не- свести право у неки бели, широки дан који није свине није се смрква, него лежи на асфалу као скаменен. Пробудила се и хтела би да посрпшава ситне јутарње послове и на- вике, али већ на првим корацима зашине. Све иде тешко и напало. Мучи је осећање да је пре- спавала неки утврђен сат и пропустила важан посао. Неповратно пропустила. — Какав је ово дан? питала се Госпођица. Свануло давно и тре- ба журити, а сваки је покрет спор и замара, као да се човек кроз воду вуче, и сваки поглед те- жак, као у сну. И да ли је ово заиста буђење?

Има оваквих дана који рђаво почну, са зло- вољом и задошњем, и целог дана све иде ка- ко не треба. Има, али ово није то. Ово је дан у коме ће се нешто десити или се већ десило. Да, десило се. Она ни сама не би могла одредити тренутак кад је то сазнала, јер није ствар одједном разабрала, него поступно, са сваком кораком, сваком речју и сваком погледом помагло.

Први човек кога је срела, на изласку из куће, био је писмошоша. За њу је имао свега једно писмо, танко и безначајно. — Новинах упутница нема? — упита она махнувши.

— Нема, госпођице Рајка. Нема више тога. Она је погледала у писмоношино лице. Дав- лавље, рибе, измучено, добро знало. И где, то лице је данас некако лукаво насмејано, жуте очи жмиркају дрско и значајно. Тако се радује и свети мали човек, из нижем персонала, кад му се за то укаже прилика. Окренула му је лева и пошла у варош.

Али и на улици је сретала таква лица. Не би умела право да каже, каква, али тако — измењена. И од човека до човека, као да је свако лице једно слово, она је срицала зна- ченје овог несобичног дана, док се најзад није пред њом отворила цела невероватна и муњиви- та истина: нестало је новца, но постоји више и не важи, ни где и ни под којим видом.

Госпођица осети изнутра јак ударац у теме, да јој се очи заматливе и уста отвориле. Стаде напред улице. А земин, сетивши се одједном своје кесе и књига и рачуна, јурну напред.

Упала је у своју радњу као кроз пожар, откоључала државним рукмама касу и; обавидела, прешла руком преко празних прерадака и го- лих четинских видова. Доизвала је кинговоћу Весу. Умалуд, њега никад нема кад треба да је ту. Или је са новцем нестало и кинговоће и свега што је са новцем у вези?

Испржала је напоље и стада да дозива Весу, полицају, кога било жива човека, само да га пита шта је ово са њом и светом око ње. Ви- кала је. Ударала се песницом у чело и у груди, као да је туђе месо на њој. Нико јој није од- говарао ни обраћао пажњу на њу. Кренула се да потражи људе.

Ишла је од дућана до дућана. Свауда је било исто. Нит' ко шта продаје, нит' купује за новац. И сви је гледају кроз жмирљав осмејак као на- страну, луду жену, која не зна оно што нео свет одвио она. И са сваком кораком и сва- ким питањем и одговором све јаснија и неумит- нија постаје истина: нема више новца. Да, новац је напуштено свет, као ствар измишљена и без вред- ности. Цела земља нема једног динара. И не треба јој. Живи се и ради и тргује, али без новца.

— Како? Како!? — муцала је Госпођица. — Ето тако, — одговара трговац иза тезге хладно и нехотно, као што је некад говорио: „У нас су утврђене цене, госпођице“.

— А ко је са новцем радио, новцем само тр- говао? ...

Али чим она покуша тако да сазна више и да тражи објашњење те чудне појаве која личи на луд сат, сви они жмиркају и смешкају се и — гледају свој посао. Само један трговачки рече јој онако преко рамена, спремајући робу по рафовима:

— Било, па нема, Гледај посла! И даље нема разговора.

— Какав посао може бити без новца? — питала је Госпођица кроз плач, стојећи на рас- крсници као изгубљено дете.

Ето, сад је и она изговорила ту невероват- ну, авестињску истину. Да, нестало је новца са лица земље. Покрала су земљу. Не, нису је покрала. Десило се нешто чудовишноје и горе: нестало је појма о новцу. Та реч је изгубила свој смисао. Дукати су постали исто што и тан- тузи, новчанице су отишле на сметлиште, као оне рекламне целулозне које се лепе пролази- ми.

*) Исту личност старе девојке — зеленаша и тврдице из предратног друштва писац је обрадио већ у роману Госпођица; сад се враћа на њу у овој краткој приповести.

цима и које они одмах бацају. Акције су ба- чене негде са старим илустрованим листовима. Менице, као писма непознатих покојника, нера- зумљива, без значења и вредности. Благајничке књиге стаде код последње књижевне познице, и сада леже мртве као камење шпарано неразу- мљивим јероглифима.

И Госпођица је ишла даље, постртала кроз тај бели, метални дан, од пошка до пошка, од ули- це до улице. И све јој се потврђивало ту исти- ну, да је новац напуштено земљу и да је свет остао за њу као тело без даха, без крви, без покретне снаге. И што је најневероватније, ча- гљева да се људи спавале и мире, па су се, у својој безграничној подлости, већ помирили с тим да живе без новца, да се на неки начин ис- помажу, прилагођавају.

— Шта је ово? Живот је постао бесмислица, пустиња, а треба и даље да се живи. „Било, па нема!“ Па то је свеопшта превара и крађа. Или апријетска шала доконих и неваљалих људи. Шта је ово, ако ко бога зна! И где је та власт, по- лиција? где је суд, црква?

Госпођица је на сав глас запомогала про- гласници су је гледали са хладним чуђењем. При- шао је неки полицајац и опоменио, да не ре- мети ред и мир, иначе ће морати да је води у затвор.

Дакле тако! И власт се одметнула! наве- верила! Згранута, Госпођица је трчала даље. Где су бар ти попови, хоце, рабаци? Има ли где правде и закона?

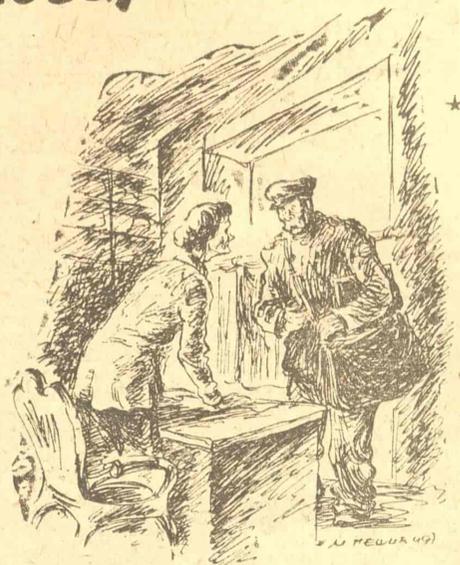
А попови су били по црквама и канцела- ријама. Сви, мањвише, на својим местима. И сви су, мањвише, имали исте, покрете, исто тра- диционално трљање руку и исте одговоре: да је све на овом свету бошје давање, да одредбе Провиђења треба мирно примати и да је, уоста- ном, њихов циљ мирно живљење, а да се у ствар- нима овог света прилагођавају захтевима пре- мене.

Знађена и потпуно обесхрабрена, она је бе- жала од једних до других, док се није обрела на тргу пред црквом. Сат на торњу искуцава десет сати. Свега тринаест удараца. Ето, и сат ради даље и искуцава. И време се дакле толи- мери, и бројање постоји. Шта ће им све то — кад нема новца? Шта да мере и броје? Па зар није рачуница изгубила разлог свога постојања? Или се и она, као и све остало, прилагођава новом свету?

Госпођица закле да порасте до висине торња и да пљуне томе сату у све његове број- ке. Осети како се у њој од те луде жеље отво- риле бране неким доље непознатом телу и ка- ко је тај гнев целу преплави. Викала је што је више могла, али њена вика јој је долазила као шапат према силним гневима који је хтела да изрази.

— Ах, подлаци! Ах, кукавци! И вичући то времену и целом свету у лице, осећала се напуштена, сама, поражена, али у исто време горда, повесена својом неунитивном љубављу према новцу, својом очиничком, по- следњом храброшћу, својим презиром према сви- ма. — Да, мислила је Госпођица, сад нема нико од позваних ни прстом да макне, да брани и спасава свети новац. А тако су сви волели тај новац, толико грамизли за њим. Толико! То она зна најбоље, јер их је хиљаду пута гледала у најневероватнијим, смешним и квалоситим њо- дама и приликама. То им је свима била светиња над светињама. За њом су сви продавали и због њега били спремни све да учине. А сад су, ево, прекоћом, издали и њега, и одрекли га се. Таква је та садашња животиња што се зове човек; свему ће се приклонити, свему, само да би могла да траје ту на земљи, под сунцем, у обличју у ком се задеценила.

Све те узвратне црне мисли и сива осећа- ња гнева, огорчења, напуштености и потпуног слома, сударише се и помешаше у њој. Од тога јој се вид замрачи, глас угаси и ноге потсекоше. То је обори на земљу. И ту остаде као мала хри- јенског одеља наред подполчаног трга. У том тренутку Госпођица се пробудила, стварно пробудила. На слабој светлости змијског свјетла распршио се и њен луд и болно за- мршени сат. И то стварно буђење није било пра-

шта мање мучно од оног сиваног. Дуго је пи- тала тупим дланом онај душек под собом. У целом телу јој је осећала дрхат гнева и сту- дену тврдоћу оних плоча са трга пред црквом. Још се један тренутак све око ње колебао и мешало, док стварност не победи и не доби ми- ран и познат изглед њене собе. У том тренутку Госпођица је била већ на ногама.

Онако недоведена притрча писаћем столу, от- кључа средњу фиоку, са америкашким бравом, извади своју кожни торбу и испресе из ње сву ситнину на сто. Било је шест новчаница по де- сет динара и два динара у металу. Гледала их је, узбрзала даха, па их врати у торбу. — Ето, све је отет у реду. Као тих шест новчаница, и сав остали новац у свету па свом је месту. Да- боме! То је био само сан, безуман и грозан. Био и прошао. — Како је уопште могуће такав сан? И какав је однос између јаве и снова? Од тих помисли остаје лака нелагођност, као сенка. Али о томе она неће да размисља.

Осети студен, и врати се у још топлу по- стелу. Срце јој бије јако и неправилно, дах убр- зан. Али топлоћа постеле и добра сигурност стварности брзо је смирују. Чврсто је склопи- ла очи, и шапућући савиљом нејасне речи пре- кора, као неко тепање, заспала поново.

Пробудила се као обично, нешто пре седам сати; спремила се, доручковала, и кренула у радњу. Још путем пратило је осећање нелаго- дности од ноћашњег сна, и на махове би као брза сенка мигнула кроз њу сумња у стварност.

Стигавши до своје радње, срсте на самим вратима писмоношу, који је заиста донео неке упутнице. Узебућено преброја новац, једанцут, двацут, — ту јој онет мину кроз свест, као стре- лавита сенка, сумња у стварност — и тек тада потисла упутнице. Држећи придрљене уза се новчанице, она подиже главу и загледа се пи- смоноши право у очи, испитивачки, дуго. То је било старо лице, рибе, измучено, давнашње. (Као да вели: „Служба није тешка, али плата мала, леце много, никад крај с крајем да саставиш.“) Ни где трага од оног дрског осмејка и лукавог жмиркања које је видела у сну. Дакле, добро је. Тек сада се потпуно умири. Положи обе руке на мали старински писаћи сто, чврсто при- тисну дланом на зелену, мастилом покапану чоју на њему, и одмахну.

А писмошоша, изишавши из полумрачне, хлад- не магацине на фебруарско сунце, стаде на тре- нутак и сав се стресе. Са брзом унутарњим зом, стресао је са себе утисак тих продирих, преплашених и страшило очју. А затим крену даље. И држећи се сунчане стране, шапутао је без гласа, сам себи:

— Ја, страшна погледа у ове Рајке! Чаба јој, брате, све њено богатство, Јуди, — страшна погледа!

Иво Андрић

ПИСМА
Грубо поступци

НЕОСВЕТЉЕНИ СТАНОВИ

Због рушења извесних зграда на Сеньаку пресељени су грађани у павиљоне Из- вршног одбора Народног одбора у Јо- вановској улици на Вождовцу. Сембда је обављена брзо јер је зграда требало одмах рушити да би се отпочела новограђна. Али нови становави павиљони на Вождовцу на- шли су се у свом новом скровишту у при- лично незгодној ситуацији, због неадекват- ности и алкавости извесних људи који ни- како не могу да реше ко је међу њима на- длежан.

У павиљонима постоје све електричне инсталације, које нису повезане са уличном инсталацијом, тако да грађани живе у потпу- ном мраку. Градско — електрично предузеће без плана зграде не може да введе електри- ку у одаје. За увођење струје није надле- жан инжењер који је градио зграду. И тако услед извесне надлежности људи већ више од двадесет дана станују у потпуно мрачним одајама и снажне се криво знају. Међу ста- нованима овога павиљона налазе се и неки студенти који баш сада у испитној сезони не могу ноћу да уче.

Да ли ће се ићи нико надлежан да све љу- де снабде електричним осветљењем?

Р. Крањец

Груби поступци

У Зоолошки врт могу да уђу грађани до 18.30 часова. Они људи који наиђу баш у 18.30 сати могу да доживе разне не- пријатности и неучтивости од стране чувара Зоолошког врта. У четврт до седам повољу чувари да опомину грађане да излазе напо- ље, и то прилично грубо пошто се ускоро врт затвара. Мислили да би требало изменити време до кога могу грађани улазити у Зооло- шки врт, пошто је свега четврт сата за оне који долазе у пола седам недовољно да би обили животиње. Поред тога, грубост и неучтивост чувара је за сваку осулу.

Б. Максимовић

„Нема оправдања“

Читао сам у прошлом броју о позиварству које се уобичајило у једној основној организацији Народног фронта. Зато вам шаљем још један пример који је првобитно сваку меру. Секретаријат Двадесет и прве основне организације Првог региона пред видео је да одржи пленум са активистима који раде по активима. И, наравно сам лично позив за све активисте у веома строгом тону: „Позивате се да неизоставно присуствујете пленуму који ће се одржати на дан 15 јуна 1949 године...“ пише на почетку овог немо- гљивог акта. На крају је писала и претња: „На састанку ће се пресретати о важним про- блемима да дали рад појединих секција, као и читав рад нашег секретаријата.“ У овом до- залазак нема оправдања. Потписани су пре- седник и секретар уз обавезно „С. Ф. — С. Н.“

И посланици у Скупштини, и одборници у народној власти, могу оправдано да изо- стану у случају болести, пута или неке друге спречености. Али, секретаријат ове основ- не организације сматра да за „недолазак не- ма оправдања“. Сигурно је зажално што ни- је могао да дода: „За недолазак ће се ка- знити новчаном казном и притвором од 3 дана.“

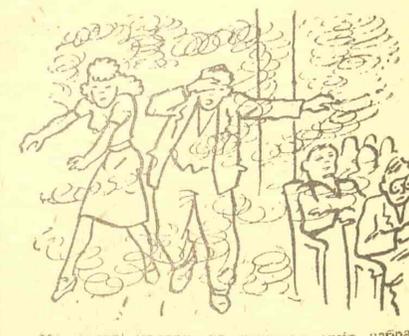
Да ли су руководиоци ове основне орга- низације саборници шта значи рет добро- вољност?

П. Матковић

„Пушење у сали забрањено“

Одвинуо сам пре неки дан у биоскопу „Ја- драц.“ Како сам дошао ск... пред по- четак претставе, било је дозвољено да се уђе у салу и многи су већ седели на сво- јим местима. Међутим, пушачи су се још задржавали по ходницима, где је било дима у изобиљу. С обзиром да смо већ навикли на задржаване ходнике пред биоскопским сала- ма, никоме то уопште није сметало.

Али, изненадила ме је једна ствар. Ула- зили у салу, на којој су врата била широко отворена према ходнику, у коме се пушело, видела сам да је много више дима било у гледалишту. А на зидовима су врло стајали натписи: „Пушење у сали забрањено“.

Из овога излази да пушење није забра- њено због тога што дим смета публици, а штоди и самом платну, које се од њега квари, већ због тога што из некаквог уобичајеног принципа. Јер, као што сам већ навела, са- ла је била препуна дима, који је обилато продирао у салу кроз широко отворена врата према ходнику.

Е. И.

Гостовање Холандских мајстора у Југославији

Шах

У Београду ће се 29 и 30 јуна одр- жати дводневни меч на 10 табла на- међу југословенских репрезентација Југо- славије и Холандије. У холандској екипи играће бивши светски првак Еве, затим истакнути мајстори Поинс, ван Шелтинга, Крамер, Мирин, Кор- тлевер и други. Из Београда холанд- ска репрезентација пролазиће пут по Европи, па ће се у Будимпешти су- стрети са репрезентацијом Мађарске. Бивши светски првак и холандски

велемајстор Еве стигао је већ 11 ју- на у Југославију ради одигравања меча од десет партија са нашим ве- лемајстором Парцов. Меч је почео на Београду, а завршиће се у Љубљани. Победом у првој партији меча Пард- ску јавност, а може се оправдано очекивати да ће до краја успешно издржати тежку борбу са холандским велемајстором и да ће потврдити ви- соку класу југословенског шаха.

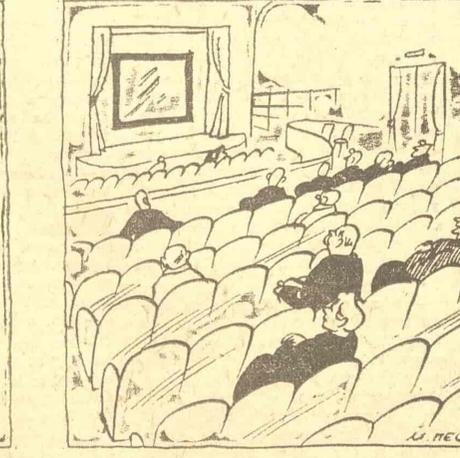
Бели на потезу добија. Према броју фигура црни би тре- био да ремизира. Бели ипак добија искористивши рђав угаони положај црног краља. Остаје да се знаће како ту чинишћу треба искористи- ти при саставу и извођењу офанзив- ног плана.

Борба лаких фигура у завршници

Под лаким фигурама подразумевају се коњи и ловци. Отсек завршнице лаких фигура захвата у теорији оби- ман део. У тим завршницама потпуно редовно поред лаких фигура налазе се и пешаци. У пракси се ретко до- гађа да у завршници остану лаке фи-

гура без пешака. У таквом случају игра се обично завршава са реми, па ни премошћивост једне лаке фигу- ре нема решавачки улогу. Изузетак, каз никак има, нарочито кад се краљ слабије стране налази у неповољном угаоном положају. Таква пример даје

Слика без речи

Одговорни уредник Драгутин Шолајић * Улица Ректора Драг. Јовановића 1/IV * Тел. 20-443 * Чековин рачун 103-9066389 * Пошт. факс 752 * Штампарија Штампарско-издавачког предузећа Народног фронта Србије Београд, Влајковићева улица број 1